

Pag-Ukad at Paglilirip: Masusing Pag-Aaral sa Ibat-Ibang Form ng Nawn Preys sa Isla ng Biri

Gina Bernaldez Araojo, Ph.D.

gina_araojo@tup.edu.ph

Associate Professor, Technological University of the Philippines
Manila, Philippines

Angelica Bruzola-Harris, D(Min)PA

Angelica_harris@tup.edu.ph

Associate Professor, Technological University of the Philippines
Manila, Philippines

Cynic Jazmin Tenedero, LPT, MAEd

Cynic_tenedero@tup.edu.ph

Instructor, Technological University of the Philippines-Manila
Manila, Philippines

 International Journal of Multidisciplinary Educational Research and Innovation is an international peer-reviewed academic journal that highly values the importance of developing knowledge in multidisciplinary educational and innovative research. The journal's scope is broad, with the goals of disseminating information and providing a place for discussion, theoretical inquiry, practical applications, research discoveries, and experimentations in the field of education.

Recommended Citation

Araojo, G., Bruzola- Harris, A., & Tenedero, C. (2023). Pag-ukad at Paglilirip: Masusing Pag-aaral sa ibat-ibang Form ng Nawn Preys sa Isla ng Biri. *International Journal of Multidisciplinary Educational Research and Innovation*. 1(4), 196-212. <https://doi.org/10.17613/nn02-ep52>.

Authors retain copyright. Articles published under a Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY) International License. This license allows this work to be copied, distributed, remixed, transformed, and built upon. An appropriate attribution is given, a link is provided to the license, and changes made are indicated.

PAG-UKAD AT PAGLILIRIP: MASUSING PAG-AARAL SA IBAT-IBANG FORM NG NAWN PREYS SA ISLA NG BIRI

Gina Bernaldez Araojo, Ph.D.¹, Angelica Bruzola-Harris, D(Min)PA², Cynic Jazmin Tenedero, LPT, MAEd³

¹Technological University of the Philippines, Manila, Philippines

ABSTRAK

Ito ay pag-aaral sa ibat-ibang form ng nawn preys sa isla ng Biri, Northern Samar. Ang balidasyon, muling pagsusuri, at pag-aanalisa sa mga datos ay ginawa mismo ng mananaliksik bilang taal na mananalita ng Biri-Waray. Inilimita lamang ang pagsusuring ito sa mga fityur at istraktyur ng nawn at mga konstityuwent na bumubuo sa nawn preys sa Biri-Waray. Ang analisis sa pag-aaral na ito ay ibinatay lamang mula sa nakalap na datos mula sa siyam na informant na nagmula sa walong (8) barangay (Poblacion, Sto. Nino, Progress, Pio Del Pilar, Causwagan, MacArthur, San Pedro, at San Antonio) ng munisipalidad ng Biri. Batay sa ginawang pagsusuri, ang NP sa Biri-Waray ay isang preys na maaaring: (1) binubuo ng marker, pronawn, kwantifayer at adjektiv na kumakatawan bilang hed ng nawn, at (2) binubuo ng nawn bilang hed at sinusundan ng mga konstityuwent na nagsisilbing modefayer. May mga form ang NP sa Biri-Waray na binubuo ng mga marker at nawn na kung saan ang marker ang nagpapakilala sa gamit at relasyon sa iba pang mga konstityuwent sa loob ng sentens. May kaibahan ang mga form ng NP ng Biri-Waray sa wikang Tagalog at iba pang mga Bisayan na mga dayalekto kapag binubuo ang NP ng posesiv pronawn + nawn (possessed) dahil hindi nagyayari ang pagkakabit ng ligatyr bilang pang-ugnay. May mga NP rin sa Biri-Waray na nabubuo sa pamamagitan ng relatibisasyon. Sa pamamagitan nito, nangyayari ang pagkatanggal sa nawn na minomodify ng predikeyt na hindi nawn at relativizer na at ang predikeyt na hindi nawn ang sumusunod sa nominativ marker an 'ang'. Ang pag aaral na ito ay nakitang kahalagahan ng pagsusuri na magagabayan higit lalo na ang mga hindi taal na mananalita ng Biri-Waray sa pag-unawa sa gramatikal na istuktura ng naturang wika.

Susing-salita: *biri-waray, nawn Preys, gramatikal, istraktyur, wika*

PANIMULA

Bahagi ng kasaysayan ang pagpapahalaga sa wika kung saan nabibigyan diin ang pagbibigay halaga sa kultura. Hindi maikakaila na ilan sa mga naging pag-aaral sa grammar ay ang pagbibigay tuon sa form ng mga NP bilang mahalagang elemento sa gramatika. Mahalagang masuri ang mga konstityuwent na bumubuo sa iba't ibang form ng NP. Ayon kay Dixon (2010), mayroong posibilidad na mas maraming set ng istraktyur ng NP ang mabubuo kapag common nawn ang hed nito. Dagdag pa ni Dixon, ang palaging makikitang sitwasyon ng pagkakapareho ng mga wika ay ang pagkakaroon ng ilang mga adjektiv na nagmomodifay sa common nawn bilang hed ng nawn sa loob ng NP. Nariyan din ang pagtukoy ni Dixon sa mga marker, nawn, adjektiv, at kwantifayer bilang mahalagang mga konstityuwent sa pagbuo ng iba't ibang form ng NP. Isang proseso sa pagbuo ng NP ay ang paggamit ng marker bilang hed ng NP.

Authors retain copyright. Articles published under a Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY) International License. This license allows this work to be copied, distributed, remixed, transformed, and built upon for any purpose provided that appropriate attribution is given, a link is provided to the license, and changes made were indicated.

Hindi matatawaran ang kahalagahan ng mga nagawang pag-aaral ng ilang mga iskolar higit lalo na sa grammar ng mga wikang Pilipino. Makikita sa naging pag-aaral ni Zorc (1975, p.107) na may tatlong case marker ang Waray-Leyte sa nominativ (indefinit – qin; definit past – qan; definit nan-past- qit) at genitiv (indefinit – sin; definit past – san; definit nan-past- sit). Taliwas naman sa aklat ni Romualdez (1908), na may tatlong marker na nominativ ang Waray-Tacloban: (a) ang definit marker na an (b) ang indefinit in, at (c) ang personal na article na hi o si. Samantalang sa Biri-Waray, may iisang marker lamang na ginagamit para sa case na nominativ at ito ang marker na an katumbas ng case marker na nominativ 'ang' ng Tagalog (Schachter at Otones, 1972). Mula rito, nakita ng mananaliksik ang pangangailangan sa mas masusing pag-aaral kaugnay sa gramatika ng wikang Waray lalo higit sa iba pang mga varayti ng Waray na wala pang gaanong naisasagawang pagsusuri tulad ng Biri-Waray. Nakita rin ng pag-aaral na ito na mahalaga ang anumang pagsusuring maisasagawa sa larangan ng dokumentasyon ng wikang Biri-Waray.

Dahil dito, nakita na mahalagang magkaroon pa nang malalimang pagsusuri higit lalo na sa pagbuo ng NP upang maipakita ang kalakasan at gamit nito sa gramatika ng mga wikang Waray at mga wika sa Pilipinas sa pangkalahatan.

Layunin ng pag-aaral na ito na suriin at mailarawan sa pamamagitan ng isang deskriptibong freymwork ang istraktyur ng NP sa Biri-Waray. Nilalayon din nito na mailarawan ang mga konstityuwent na bumubuo sa iba't ibang form ng NP at sa gamit ng NP sa istrakturang gramatikal sa Biri-Waray.

Bilang isang linggwist, at isang taal na mananalita ng wikang Waray, nakita ang kahalagahan ng pag-aaral sa mga wika sa Pilipinas higit sa mga wikang hindi pa nabibigyang-tuon sa larangan ng pananaliksik. Nakita rin ang kahalagahan at pangangailangan para sa isang masusing pagtingin sa kung aling freymwork ang aakma sa pagsusuri ng isang dayalektal na wika tulad ng Waray. Maituturing mang hamon, ngunit, ito ang naging daan ng mananaliksik upang maisagawa ang pag-aaral sa wikang Waray-Nortehanon, partikular sa Biri-Waray na wala pang nagawang anumang mga pag-aaral.

Sa gabay ng gagamiting freymwork ng pagsusuring ito, umaasa na mailalahad ang tiyak na layunin na masuri ang katangian ng NP sa Biri-Waray. Mailarawan ang mga konstityuwent na maaaring isama sa pagbuo ng NP at sa gamit ng NP sa grammar sa Biri-Waray.

Makikita sa Biri-Waray ang kahalagahan ng mga marker sa pagtukoy sa gamit ng NP sa sintaktik na istraktyur. Mahalaga na masuri ang gamit ng NP ayon sa case marker sapagkat may mga nabubuong sentens sa Biri-Waray na higit sa isang NP ang itinatakda bilang argumento ng transitiv predikeyt.

Mapapansin sa Biri-Waray na kapag ang hed ng nawn ay isang posesiv pronawn walang ligatyur g o ŋa na nagsisilbing pang-ugnay sa posesor at possessed (halimbawa: qá:kuq báláy na sa Tagalog ay aking bahay kung saan ang posesiv pronawn na akin at possessed na bahay (Schachter at Otones, 1972) ay pinag-uugnay ng ligatyur -g). Isa ito sa ilang katangian ng wikang Biri-Waray at iba pang mga varayti sa wikang Waray sa ibang mga Bisayan dayalek. Halimbawa, qá:kun báláy ng Cebuano at qá:kun báláy ng Aklanon na obligadong may ligatyur -ŋ kapag ang konstruksyon ng NP ay may hed na posesiv pronawn (Zorc, 1975). Sa Cebuano, ang ligatyur ay inilalagay sa pagitan ng nauunang genitiv pronawn at ang nawn o verb na nagmomodefay. Ngunit, sa Samar-Leyte ang ganitong konstruksyon ay hindi nakikita (Wolff, 1967). Halimbawa ni Wolff ay ang Ceb. qa:kung ba:y 'my house'; Samar-Leyte qa:kun balay 'my house' (1967, p. 71).

Naniniwala ang mananaliksik na mahalaga ang pagsusuri na ito upang magsisilbing sandigan at gabay ng mga mananaliksik sa hinaharap na magtatangkang magsagawa ng pag-aaral hinggil sa istraktyur ng wikang Biri-Waray. Makatutulong ito sa pag-unawa kaugnay sa mga umiiral na mga tuntuning panggramatika ng wika partikular sa wikang Waray. Malaki rin ang maitutulong nito sa hindi taal na mananalita ng wikang Waray na makita ang katangian ng Biri-Waray mula sa iba pang varayti ng Waray-Nortehanon at higit sa lahat, malaki ang maiaambag ng pag-aaral na ito sa dokumentasyon ng mga wika (language documentation) sa Pilipinas.

Mga Katanungan sa Pananaliksik

Upang maisakatuparan ang mga layunin, sinikap nang mananaliksik na matugunan ang mga sumusunod na mga tanong:

1. Ano ang ibat ibang form ng Nawn Preys(NP) sa Isla ng Biri?
2. Ano-ano ang mga konstityuwent na bumubuo sa iba't ibang anyo ng NP sa Biri-Waray?
3. Ano ang iba't ibang halimbawa at gamit ng NP kaugnay sa istruktura sa Biri-Waray?

METODOLOHIYA

Disenyo ng Pananaliksik

Ang kwalitatibong pag-aaral na ito ay gumamit ng pagsusuring palarawan upang lubos na maunawaan ang ibat ibang form ng Nawn Preys(NP) sa Isla ng Biri, mga konstityuwent na bumubuo sa iba't ibang form ng NP at ang iba't ibang halimbawa at gamit ng NP kaugnay sa istruktura sa Biri-Waray.

Respondente sa Pananaliksik

Nagsilbing datos sa pag-aaral na ito ang mga salita at sentens na nakuha mula sa pag-elicite ng datos sa pamamagitan ng informant work. Ito isang deskriptibong pamamaraan ng pag-aaral na gumamit ng eliciting materyal para sa pagkalap ng mga pangngalan o nawn (N) ng Biri-Waray.

Instrumento sa Pananaliksik

Isa sa ginamit bilang eliciting materyal ay ang 100-word Swadesh list na ginamit ni McFarland (1972). Ang listahan ng mga sentens ay binuo mismo ng mananaliksik bilang neytiv ispiker ng Biri-Waray. Upang mabigyang diin ang paglalahad sa deskripsyon ng NP sa grammar sa Biri-Waray, inilimita lamang ang pagsusuring ito sa mga fityur at istraktyur ng nawn at nawn preys sa Biri-Waray. Hindi kasama sa pagsusuri ang pagtukoy sa iba pang mga dayalekto na umiiral sa Biri-Waray dahil, ang analisis sa pag-aaral na ito ay ibinatay lamang mula sa nakalap na datos mula siyam (9) na informant na nagmula sa walong (8) barangay (Poblacion, Sto. Nino, Progress, Pio Del Pilar, Causwagan, MacArthur, San Pedro, at San Antonio) ng munisipalidad ng Biri.

Paraan ng Pagsusuri ng mga Datos

Ang mga eliciting materyal na sinagutan ng mga napiling informant ay nilikom ng mananaliksik pagkatapos mapasagutan ang mga ito. Ang balidasyon, muling pagsusuri, at pag-aanalisa sa mga datos ay ginawa ng mananaliksik bilang taal na mananalita ng Biri-Waray. Sa Biri ginugol ng mananaliksik ang pundasyon ng kaniyang edukasyon mula elementarya at sekondarya; at nagturo ng labing-anim (16) na taon sa Biri Central Elementary School at naging Teacher -In- Charge ng clustered school sa distrito ng Biri, Northern Samar. Malaking tulong ang pagiging taal na mananalita ng mananaliksik sa wikang inaaral dahil nakikita mismo ng mananaliksik na hindi naging tumbasan lamang sa pagitan ng Tagalog at Biri-Waray ang mga naging sagot ng mga informant sa mga datos sa eliciting material. Dahil dito, mas nakita ang pagkakaiba ng Biri-Waray sa iba pang varayti ng Waray gayundin ang pagkakaiba nito sa wikang Tagalog.

Ang mga form ng nawn preys ng Biri-Waray

Inilalahad dito ang naging pagsusuri sa mga kategori katulad ng marker, nawn, pronawn, modifayer at adjektiv na bumubuo sa iba't ibang form ng NP sa Biri-Waray.

Ginamit ang naging dulong ni Dixon (2010) bilang batayan sa pagsusuri sa iba't ibang form ng NP sa Biri-Waray. Susuriin ang mga bahagi ng pananalita kasama ang mga marker, modifayer, kwantifayer, at pronawn bilang mga konstityuwent na bumubuo sa NP ng Biri-Waray. Bawat kategori ng NP na mabubuo ay ilalahad batay sa iba't ibang gamit ng NP sa sentens. Halimbawa, sa sentens sa Biri-Waray na *Nagkáwil an qámaq* 'Nangisda ang ama.', ang NP na *an ámaq* 'ang ama' ay binubuo ng nominativ marker *an* 'ang' at nawn *qama* 'ama'. Makikita sa nawn preys *an ámaq* na binubuo ito ng marker *an* na nagsisilbing hed ng nawn *qámaq*. Ang mga NP sa kategori na ito ay maaaring gamitin bilang gramatikal subjek ng istraktyur.

Ayon pa kay Dixon, ang palaging makikitang sitwasyon ng pagkakaroon ng mga wika ay ang pagkakaroon ng ilang mga adjektiv na magmomodifay sa common nawn bilang hed ng nawn sa loob ng NP. Dagdag pa niya ang bilang ng mga kwantifayer, mga demonstrativ o *article*, relativ klos (na karaniwang nagmomodify sa taym, place, preys) ngunit opsyunal lamang sa ibang mga wika. Nariyan ang posibilidad na ang hed ng NP ay maaaring mamodifay ng posesor NP at mahalagang maipakita kung alin ang magsisilbing hed ng NP kapag may gamit bilang posesor. Maaari ring gamitin pamalit sa common nawn ang proper nawn, *free* pronawn, demonstrativ at interogativ bilang hed ng nawn (Dixon, 2010, p. 50).

Ang NP sa Biri-Waray ay isang preys na maaaring: (1) Binubuo ng marker, pronawn, kwantifayer at adjektiv na kumakatawan bilang hed ng nawn (*halimbawa: an kabábayinqan* 'ang kababaihan', *si Ali*); at (2) Binubuo ng nawn bilang hed at sinusundan ng isa pang nawn at posesiv pronawn (*halimbawa: qína ku*, 'ina ko', *búgtu san/sin laláki* 'kapatid ng lalaki').

Sa bahaging ito, sisimulan ang pagsusuri sa NP na binubuo ng marker, pronawn, kwantifayer at adjektiv plus nawn.

1. Ang mga Marker + N na NP sa Biri-Waray

Ilan sa mga nominal marker na ginagamit sa Biri-Waray ay ang mga sumusunod: (a) ang nominal marker na nominativ *an* at *si*; (b) ang nominal marker na genitiv indefinit *sin* at definit *san* na karaniwang iminamarka sa mga common nawn (*san/sin darága* 'ng dalaga'; *san/sin búrak* 'ng bulaklak') at *ni* na iminamarka naman sa mga personal na ngalan ng tao (*halimbawa: ni Gina; ni Ali; ni Arnel*); at (c) ang nominal marker na oblik *sa* na iminamarka naman sa mga common nawn at naglalahad sa lokasyon (*halimbawa: sa UP; sa bátaq* 'sa bata') at *kan* 'kay' na iminamarka sa mga personal na ngalan ng tao (*halimbawa: kan Gina* 'kay Gina'; *kan Arnel* 'kay Arnel'). Ang mga sumusunod ay paglalarawan sa NP ng Biri-Waray na binubuo ng marker + nawn.

1.1 Nom. Marker + N

Sa Biri Waray, ang marker na nominativ *an* 'ang' ay karaniwang sinusundan ng common nawn. Sa pamamagitan nito, nabubuo ang NP na maaaring gamitin bilang subjek na argumento ng intransitiv verb (1) at transitiv verb (2) sa sentens.

Upang madaling masundan ang gamit ng NP sa loob ng sentens, ang NP na may nominativ marker na *an* 'ang' bilang subjek na argumento ay ginuhitan (*underlined*) at naka-*italic* naman ang NP na nagsisilbing komplemento ng transitiv predikeyt. Halimbawa:

1.1.A Bilang Subjek na Argumento ng Intransitiv Verb

1. Nagsáyaw	<u>an</u>	<u>dáraga.</u>
V-Perf-AF	Nom.M	dalaga
'Nagsayaw ang dalaga.'		

1.1.B Bilang Sabjek na Argumento ng Transitiv Verb

2. Gindákup *san* *púlis* *an* *mákawat*.
V-Perf-PF Gen.M.def pulis Nom.M.kom magnanakaw
'*Dinakip ng pulis ang magnanakaw.*'

Ang mga konstruksyon sa itaas, naglalahad na ang gamit ng NP na binubuo ng nominativ marker *an* 'ang' + common nawn ay sabjek na argumento ng intransitiv at transitiv predikeyt ng sentens. Halimbawa sa sentens (1), ang NP *an dáraga* 'ang dalaga' ay nagsisibing sabjek ng intransitiv verb *nagsáyaw* 'nagsayaw'. Makikita naman sa sentens (2) na higit sa isang NP ang nagsisilbing argumento. Nangyayari ito kapag ang predikeyt verb sa sentens ay isang transitiv. Ang NP na may nominativ marker *an* 'an' (*an mákawat* 'ang magnanakaw') ay nagsisilbing sabjek na argumento at ang NP na may genitiv marker *san* 'ng' (*san púlis* 'ng pulis') naman bilang komplemento na tagaganap ngunit hindi fokus ng transitiv predikeyt na *gindákup* 'dinakip'.

Karaniwan din ang paglitaw ng plural marker na *mga* sa pagitan ng nominativ marker na *an* 'ang' at Nawn (3). Sa pamamagitan nito, nabubuo ang NP na nagpapahayag na maramihan ang nawn na tinutukoy sa loob ng NP. Halimbawa:

3. Nagsàrayaw *an* *mga* *taga-Biri*.
V-Perf-AF Nom.M. Pl. taga-Biri.
'*Nagsayawan ang mga tiga-Biri.*'

1.1.C Nom. Marker *si* + N

May mga NP ang Biri-Waray na nabubuo sa pamamagitan ng nominativ marker *si* at sinundan ng personal na nawn. Ang NP sa form na ito ay maaari ring magsilbi bilang sabjek na argumento ng isang nominal predikeyt (4), intransitiv verb (5) at transitiv verb (6) sa sentens.

4. Púlis *si* *Arnel*.
Pulis Nom.M Arnel
'*Pulis si Arnel.*'
5. Paragkáwil *si* *Ali*.
Mangingisda Nom.M Ali
'*Mangingisda si Ali.*'
6. Kúnuha *si* *Arnel* *sin* *qísdaq*.
V-Perf-AF Nom.M Arnel Gen.M isda
'*Kumuha si Arnel ng isda.*'

Ang nominativ marker na plural na *síra* 'sina' ng Biri-Waray ay ginagamit kapag tinutukoy ang isang tao sa kaniyang pangalan maging ang kaniyang mga kasama. Karaniwang sinusundan ng proper nawn ang marker plural na *síra*. Mula rito, nabubuo ang NP na may taglay na kahulugang maramihan na maaaring magsilbi bilang sabjek na argumento ng intransitiv (7) at transitiv verb (8) sa sentens. Halimbawa, ang NP na *síra Gina* 'sina Gina' sa sentens (7) ay nagsasaad sa gamit bilang sabjek na argumento ng intransitiv predikeyt verb *nagsílhig* 'nagwalis' sa sentens. At sa sentens (8), ang NP na *síra Ali* 'sina Ali' ay nagsisilbing sabjek na argumento naman ng transitiv verb *gináhuy* 'tinawag'.

7. Nagsílhig *síra* *Gina*.
V-Perf-AF Nom. M. Pl Gina
'*Nagwalis sina Gina.*'

8. Gináhuy	<i>ni</i>	Jose	<u>síra</u>	Ali.
V-Perf-PF	Gen.M	Jose	Nom.M.Pl.	Ali

'Tinawag ni Jose sina Ali.'

1.2 Gen. Marker + N

Sa wikang Tagalog, ginagamit ang genitiv marker *ng* sa pagmamarka ng mga nawn na maaaring magsilbing komplemento ng mga transitiv predikeyt ng sentens (Schachter at Otones, 1972). Sa naging pagtalakay kaugnay sa genitiv marker ng pagsusuring ito, nakita ang kaibahan ng Biri-Waray sa wikang Tagalog hinggil sa genitiv marker. Lumilitaw na ang genitiv marker 'ng' ng wikang Tagalog ay katumbas ng dalawang magkaibang genitiv marker sa Biri-Waray na *sin* at *san*. Ang genitiv *sin* 'ng' sa Biri-Waray ay ginagamit bilang indefinit marker samantalang ang *san* 'ng' naman ay definit marker.

1.2.A Gen. Marker *sin* + Nawn

Kapag ginagamit ang genitiv marker na *sin* + nawn ng Biri-Waray, nabubuo ang NP na maaaring magsilbi bilang peysyent na komplemento (9) at nagsasaad na indefinit ang nawn.

9. Kináqun	<i>sin</i>	<i>qínaq</i>	<u>an</u>	<i>qísdaq</i>
V-Perf-PF	Gen.Indef.	ina	Nom.M	isda

'Kinain ng ina ang isda.'

Inilalahad sa sentens (10) na ang genitiv marker na *sin* sa NP na *sin qínaq* 'ng ina', naglalahad na indefinit ang nawn bilang tagaganap ng aksyon ngunit hindi fokus ng verb na *kináqun* 'kinain'

1.2.B Gen. Marker *san* + Nawn

Ang NP na binubuo ng genitiv marker *san* + nawn ay nagsasaad na definit ang nawn at maaaring magsilbi bilang peysyent na komplemento ng transitiv predikeyt ng sentens.

10. Hinímu	<u>an</u>	<i>bugásan</i>	<i>san</i>	<i>qámaq</i>
V-Perf-PF	Nom. M	bigasan	Gen.def.	ama

'Ginawa ang bigasan ng ama.'

Ang genitiv marker *san* at *sin* 'ng' ng Biri-Waray ay natural na ang pagkakapalitan (11).

11. Kunúhaq	<i>san/sin</i>	<i>tínapay</i>	<u>an</u>	<i>bàtaq</i> .
V-Perf-PF	Gen.M	tinapay	Nom.M	bata

'Kumuha ng tinapay ang bata.'

Karaniwan din ang paglitaw ng plural marker na *mga* sa pagitan ng genitiv marker *sin* at *san* at nawn (12). Sa pamamagitan nito, nabubuo ang NP na naglalahad sa fromng maramihan.

12. Binákál	<i>san</i>	<i>mga magsáranqay</i>	<u>an</u>	<i>búrak</i>
V-Perf-PF	Gen. Def	Pl.M magkakaibigan	Nom. M	bulaklak

'Binili ng mga magkakaibigan ang bulaklak.'

1.2.C Gen. Marker *ni* + N

Ang genitiv marker naman na *ni* at plural form nitong *níra* 'nina', karaniwang sinusundan ang mga ito ng personal na ngalan ng tao. Sa pagsasama ng marker *ni* 'ni' at nawn, nabubuo ang NP na naglalahad sa proper na kahulugan. Maaaring magsilbing argumento na aktor o tagaganap ng kilos ngunit hindi fokus ng transitiv predikeyt ang mga NP sa form na ito (13 bilang unang referens).

13. Tinápuk *ni* *Gina* an pápil.
 V-Perf-PF Gen.M prap Gina Nom.M. papel
 'Tinapon ni Gina ang papel.'

14. Dinákup *nira* *Arnel* an makáwat.
 V-Perf-PF Gen.M Pl. Arnel Nom.M magnanakaw
 'Dinakip nina Arnel ang magnanakaw.'

1.3. Obl. Marker sa + N

Sa Biri Waray, kapag ginamit ang oblik marker *sa*, sinusundan ito ng common (15) at proper nawn (16). Mula rito, nabubuo ang NP na nagsasaad ng lokasyon ng aksyon. Makikita sa halimbawa ng mga sentens sa ibaba na naka- *italic* ang gamit ng NP na may oblik marker *sa*.

15. Kunádtu síra *sa* *kátubuhan.*
 V-Perf-AF 3p.Nom Obl.M tubuhan
 'Pumunta sila sa tubuhan.'

16. Nagqískwila qàku *sa* *UP.*
 V-Perf-AF 1s.Nom. Obl.M UP
 'Nag-aral ako sa UP.'

Malinaw na inilalahad ang gamit ng NP na binubuo ng marker *sa + Nawn* bilang argumento na lokasyon ng pinangyarihan ng aksyon na tinutukoy sa predikeyt. Halimbawa sa sentens (15 bilang unang referens), isinasaad ng NP *sa kátubuhan* 'sa tubuhan' bilang lokasyon kung saan naganap ang aksyon na *kunádtu* 'pumunta'.

2. Pronawn + N na NP sa Biri-Waray

Ang mga pronawn maliban sa nakatatayo mismo sa sarili bilang NP, maaari rin ang mga ito magsilbi bilang konstityuwent upang makabuo ng panibagong from ng NP. Halimbawa, ang first person na genitiv pronawn ng Biri-Waray na *qá:kuq* 'akin', kapag susundan ng nawn na *bálay* 'bahay' ay makabubuo ng NP na *qákuq bálay* 'akin [g?] bahay' na nangangahulugang posesiv.

2.1. Gen.Pron. + N

Sa Biri-Waray, kapag ginamit ang genitiv pronawn, sinusundan ito ng common nawn na nagsasaad ng kahulugang pagmamay-ari. May kaibahan ang istraktyur ng NP na binubuo ng genitiv pronawn na sinusundan ng nawn sa Biri-Waray sa wikang Tagalog. Tulad ng mga nabanggit na sa unahan, sa wikang Tagalog ang ligatyur *ng* ay ikinakabit kapag ang pronawn ay nagtatapos sa vawel (halimbawa: iyo + *ng* + N > iyong N) at ligatyur *g* naman kapag nagtatapos sa nasal /n/ ang kinakabitan (halimbawa: akin + *g* + N > aking N) na hindi nangyayari sa Biri-Waray. Nananatili sa sariling from ang pronawn sa Biri-Waray kahit sinusundan ito ng nawn. Halimbawa sa *qímu* (Gen.2s) + *bálay* (N) mabubuo ang NP na *qímu bálay* 'iyo [ng?] bahay' na nangangahulugang posesiv. Narito ang ilan pang mga halimbawa ng NP na may genitiv pronawn at gamit ng mga ito sa sentens na naka-*italic*.

17. *qá:kuq* *bálay* an may píntura
 1s.Gen. bahay Nom.M may pintura
 'Akin [g?] bahay ang may pintura'

18. *qí:mu* *báduq* an tináhi.
 2s.Gen. damit Nom.M tinahi
 'Iyo [ng?] damit ang tinahi.'

19. *qíra katúnaqan an binákal.*
 3p.Gen. lupain Nom.M binili
 'Kanila [ŋ?] lupain ang binili.'

Batay sa halimbawa ng mga sentens na nakuha sa Biri-Waray, malinaw ang gamit ng NP sa form na genitiv pronawn + nawn bilang nominal predikeyt. Halimbawa sa sentens (17), ang NP na *qá:kuq bálay* 'akin [ŋ?] bahay' tumatayo sa slot ng predikeyt ng sentens.

2.2 Obl. Pron. + N

Ang NP ng Biri-Waray na binubuo ng oblik pronawn + common nawn ay naglalahad ng kahulugang lokasyon. Maaaring magsilbi bilang komplemento na argumento (20) at predikeyt ng sentens (21).

20. Nagkádtu sa *qíra bálay an magbúgtuq.*
 Perf-AF Obl.M 3p bahay Nom.M magkapatid
 'Nagpunta sa kanila [ŋ?] bahay ang magkapatid.'

21. Sa *kánira bálay an karágun.*
 Obl.M 3p bahay Nom.M kainan
 'Sa kanila [ŋ?] bahay ang kainan.'

2.3 Dem. Pron. + Lig + N

Sa Biri Waray, ang isang demonstrativ pronawn ay kalimitang ginagamitan ng ligatyur na *ŋa* 'na' bago ang nawn. Pinag-uugnay ng ligatyur na *ŋa* ang demonstrativ pronawn na nagsasaad ng layo at ang nawn na tinutukoy ng mananalita sa sentens na maaaring malapit o malayo sa mananalita at adresi. Sa pagkakataong ito, ang nominal demonstrativ at oblik demonstrativ pronawn lamang ang maaaring magsilbing hed ng nawn.

2.3.A Nom. na Dem. Pron + Lig. + N

Ayon sa mga naunang pagtalakay kaugnay sa nominativ na demonstrativ pronawn sa Biri-Waray, maaaring gamitin ang isang nominativ na demonstrativ pronawn sa pamamagitan ng pagpapahayag ng layo o layo ng tao, bagay, o hayop na tinutukoy mula sa mananalita at adresi. Sa Biri-Waray, may mga form ng NP na binubuo ng nominativ pronawn + lig. + nawn tulad ng mga sumusunod na halimbawa:

22. *qíni ŋa bábayi an máqistra*
 Nom.Dem prok. Lig. babae Nom.M guro(babae)
 'Itong babae ang guro.'

23. *qítun ŋa lálaki an paraggúm*
 Nom.Dem mid Lig lalaki Nom.M. magsasaka
 'Iyang lalaki ang magsasaka.'

24. *Yádtu ŋa paragtánúm an madúrutu.*
 Nom.Dem dis Lig magsasaka Nom.M. masipag
 'Iyong magsasaka ang masipag.'

Makikita sa mga sentens na inilahad sa itaas, ang NP na binubuo ng mga nominativ demonstrativ pronawn na *ini*, *itun* at *yadtu* + ligatyur *ŋa* + nawn ay may gamit bilang nominal predikeyt ng sentens.

Halimbawa sa sentens (22), ang NP na *qíni ña bábayi* 'itong babae' ay nagsisilbing nominal predilkeyt ng NP *an maqístra* 'ang guro' sa sentens.

2.3.B. Lokativ na Dem. Pron + Lok.M. sa + N

Kapag ang lokativ na demonstrativ pronawn na *sa* ay sinusundan ng nawn, nabubuo ang NP na nagsasaad ng lugar na tinutukoy ng mananalita at adresi na maaaring magsilbing nominal predikeyt ng sentens. Halimbawa nito ay ang mga sumusunod:

25. *Dídi sa báláy an páñadyi.*
 Loc.Dem prok Lok.M. bahay Nom.M padasal
 'Dito sa bahay ang padasal.'

Makikita sa mga sentens sa itaas na ang NP na binubuo ng lokativ na demonstrativ pronawn ay may gamit bilang nominal predikeyt ng mga sentens. Halimbawa sa sentens (25), ang NP na *dídi sa báláy* 'dito sa bahay' ay may gamit bilang nominal predikeyt at tumutukoy sa lugar na kasalukuyang kinaroroonan ng mananalita at adresi.

3. Kwantifayer + Lig + N na NP sa Biri-Waray

Itinatakda ng kwantifayer ang dami ng nawn na tinutukoy sa isang sentens. Sa Biri-Waray kapag kwantifayer ang nagsisilbing hed ng nawn, kalimitang lumilitaw rin ang ligatyur na *ña* upang pag-ugnayin ang kwantifayer at nawn. Karaniwang ginagamit ang *particle* na adverbial *la* 'lang' na makikita sa pagitan ng kwantifayer at ligatyur *ña* upang maipakita ang dami ng kwantifayer. Halimbawa:

26. *Dámuq ña ságin an binákál níya.*
 Kwanti Lig saging Nom.M. binili 3s.Gen.
 'Maraming saging ang binili niya.'

Sa halimbawa sa itaas, makikita na ang NP na may kwantifayer sa unahan bago ang nawn ay ginamit bilang nominal predikeyt ng sentens at nagsasaad ng kwantiti ng nawn na tinutukoy mismo sa loob ng NP. Ang mga uri ng kwantifayer katulad ng: *díyuq* 'kunti', *dámuq* 'marami', *búggus* 'buo', *qíntiru* 'lahat', at iba pa na naglalahad ng kwantiti ang kalimitang ginagamit sa kategori na ito ng NP.

4. Adj + Lig + N na NP sa Biri-Waray

Sa Biri-Waray kapag adjektiv ang nagsisilbing hed ng nawn, lumilitaw din ang ligatyur. Ginagamit ang *particle* na adverbial *la* 'lang' na makikita sa pagitan ng kwantifayer at ligatyur na *ña* 'na' sa pagitan ng adjektiv at nawn. Pinag-uugnay ng ligatyur ang adjektiv bilang modifayer at nawn na minomodify. Halimbawa:

27. *Hátaqas ña lálaki an qásawa ku.*
 Adj Lig lalaki Nom.M asawa 1s. Gen
 'Matangkad na lalaki ang asawa ko.'

5. N₁ + Gen.M + N₂ na NP sa Biri-Waray

May mga NP ang Biri Waray na maaaring mabuo sa pamamagitan ng pagsasama ng N₁ + genitiv marker *san/sin* + N₂. May mga konstruksyon ng NP na nagsasaad ng relasyon gaya ng posesiv at posesor na relasyon kung saan nabubuo ayon sa nominal *hierarchy*. (Dixon, 2010). Ayon pa sa kay Dixon, makikita ang relasyong tinatagalay sa internal na kayarian ng NP na kagaya sa relasyong posesor at *possessed*. Ang hed nawn ang nagsisilbi bilang pagmamay-ari at ang sumusunod na nawn ang nagsisilbing nagmamay-ari na maaaring common o personal/proper nawn depende sa marker na sinusundan.

Sa mga Bisayan dayalek, may dalawang nominal na tumatayo sa isang konstruksyon kung saan ang isa ay nagsisilbi bilang hed at ang isa ay bilang posesiv na naaayon sa order na hed nominal na

sinusundan ng genitiv nominal. (Zorc, 1975, pg. 115). Ayon naman kay Malicsi (2013), ang mga NP na nagsasaad ng relasyon ay karaniwang may ayos na nawn (bilang *possessed*) + NP na may genitiv marker bilang posesor.

Nangyayari rin sa Biri-Waray ang pagsasama ng $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$. Sa form na ito, nabubuo ang NP na nagsasaad ng iba't ibang kahulugan. Sa puntong ito, tatalakayin lamang ang NP na may $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$ na nangangahulugang **resiprokal na aktor posesiv**, at **kinship** sa paglalayon na mailahad lamang ang form sa kategori na ito. Para ganap na mailahad ang gamit ng NP na binibigyan diin, naka-*italisado* ito sa loob ng sentens.

5.1 A $N_1 + \text{Gen. M} + N_2$, 'Resiprokal na Aktor'

Isang katangian sa pagsasama ng $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$ sa Biri-Waray, nakabubuo ng NP na resiprokal na nangangahulugang kasama o kaisa sa bagay o diwang ipinapahayag ng afiks *ka-* sa N_1 . Sa istraktyur na $N_1 + \text{Gen. M} + N_2$, ang N_1 ang nagsisilbing hed at ang N_2 ang nagsisilbing modifayer na minarkahan ng genitiv marker *sin/san* 'ng'.

28. *Káqupud san/sin búgtuq an _____ namátay.*
 Res. Gen.M. kapatid Nom.M. namatay
 'Kasama ng kapatid ang namatay.'

Batay sa halimbawa ng sentens sa itaas, ang NP na binubuo ng $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$ ay maaaring nagsilbi bilang nominal predikeyt ng isang nan-verbal na sentens at nagsasaad ng kahulugang resiprokal.

5.2 B. $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$, 'Posesiv'

Isa pang katangian ng pagsasama ng $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$ sa Biri-Waray, nabubuo ang NP na nagsasaad ng posesiv na kahulugan. Sa istraktyur na $N_1 + \text{Gen.M} + N_2$, ang N_1 bilang hed ang nagsisilbing *possessed* at ang N_2 ang nagsisilbing posesor.

29. *Báduq ni Gina an _____ gintáhi.*
 N_1 -poss Gen.M N_2 -pos Gina Nom.M. tinahi
 'Damit ni Gina ang tinahi.'

6. $N_1 + \text{Obl. Marker} + N_2$ na NP sa Biri-Waray

May mga NP rin ang Biri-Waray na nabubuo sa posisyon na $N_1 + \text{Obl. Marker} + N_2$ na maaaring naglalahad ng lokasyon at benifaktor na kahulugan.

6.1.A $N_1 + \text{Obl. M} + N_2$, 'Lokasyon'

Ang NP na binubuo ng $N_1 + \text{Obl.M} + N_2$, ang N_1 ang nagsisilbing hed at ang N_2 naman na sumusunod sa oblik marker sa ay naglalahad ng lokasyaon na kahulugan.

30. *qínkudan sa bálay an _____ gágamitun.*
 N_1 -upuan Obl.M N_2 -bahay Nom.M gagamitin
 'Upuan sa bahay ang gagamitin.'

Makikita sa mga halimbawa sa itaas na ang NP na binubuo ng $N_1 + \text{Obl.M} + N_2$ ay may gamit bilang predikeyt ng mga nan-verbal na sentens.

6.2 B. $N_1 + \text{Obl.M} + N_2$, 'Benifaktor'

May mga NP naman ang Biri-Waray na binubuo rin ng $N_1 + \text{Obl.M} + N_2$ na nagtataglay ng benifaktor na kahulugan. Ang NP sa kategori na ito ay maaaring gamitan ng benifaktor marker na (*para*) sa tulad ng *báduq (para) sa kásal* 'damit (para) sa kasal'

31. *Báduq* sa *kásal* an *bínakal*.
 N₁-Damit Obl.M N₂-kasal Nom.M binili.
 'Damit sa kasal ang binili.'

7. N + Lig + Adj na NP sa Biri-Waray

Sa mga NP ng Biri-Waray na binubuo sa pamamagitan ng pagsasama ng N + Lig + Adj, ang nawn ang nagsisilbing hed at ang adjektiv naman ang nagsisilbing modifayer.

32. *Bábyi* *ηa* *mágayun* an *nagqábut*.
 Nom-babae Lig Adj Nom.M dumating
 'Babaeng maganda ang dumating.'

8. N + Gen.Pron na NP sa Biri-Waray

May mga NP rin ang Biri-Waray kung saan nabubuo sa pamamagitan ng pagsasama ng *nawn* + *genitiv pronawn*. Sa pamamagitan ng prosesong ito, nabubuo ang NP sa Biri-Waray na nagtataglay ng kahulugang *posesiv*, at *kinship*.

8.1 N + Gen.Pron. 'Posesiv'

Sa Biri-Waray, may mga NP na nagsasaad ng kahulugang posesiv kapag ang nawn ay sinusundan ng genitiv pronawn. Sa istraktyur na ito, ang nawn ang nagsisilbing hed na nagsasaad sa kahulugang *possessed* at ang genitiv pronawn ang nagsisilbing posesor. Halimbawa:

33. *Bálay* *ku* qíni.
 Poss. 1s.Gen. pos. Nom. Dem.prox
 'Bahay ko ito.'

Batay sa sentens sa itaas, ang NP sa form na ito ay maaaring magsilbing nominal predikeyt ng istraktyur na nan-verbal na sentens.

8.2. N + Gen.Pron. 'Kinship'

Isa pang form ng NP sa Biri-Waray na nabubuo sa pamamagitan ng pagsasama ng nawn at genitiv pronawn ay ang NP na nagtataglay ng relasyong kinship. Ang nawn sa NP ang nagsasaad sa relasyong tinutukoy. Maaari ring gumanap sa gamit bilang nominal predikeyt sa sentens ang mga NP sa form na ito. Halimbawa:

34. *qínaq* *ku* síya.
 kinship 1s.Gen 3s.Nom.
 'Ina ko siya.'

9. NP sa Prosesong Relatibisasyon sa Biri-Waray

Maliban sa form ng mga sinuring NP na nailahad sa unahan, lumilitaw rin sa Biri-Waray ang mga NP na binubuo ng nominativ marker *an* 'ang' at *verb* o adjektiv. Ang mga NP sa form na ito ay nabubuo kapag ang nawn na binibigyang-turing ay natatanggal at ang panuring ang nagiging pinaka-pangngalan sa loob ng preys. (Santiago at Tiangco, 1991). Sa halimbawang ibinigay nina Santiago at Tiangco sa wikang Tagalog, ang morpemang 'mabait' sa preys na 'ang mabait'; at 'umawit' sa 'ang umawit' ay nabuo sa pamamagitan ng pagkatanggal sa subjek na inilalarawan at ang modifayer ang sumusunod sa marker na *ang* sa loob ng preys.

Relatibisasyon naman ang prosesong hinahango ang malapangngalan sa mga predikeyt na hindi nawn. (Malicsi, 2013). Ayon pa kay Malicsi, sa pamamagitan ng relatibisasyon sa subjek na hindi tukoy, at

pagtanggap ng subjek at *relativizer* na *na* sumusunod ang predikeyt na hindi nawn sa marker na *ang*. Patunay nito ang inilahad na halimbawa ni Malicsi sa wikang Tagalog na *magaling ang N => ang N na magaling => ang magaling*. Makikita sa proseso ng relatibisasyon na ang NP *ang magaling* ay nabuo sa pamamagitan ng pagkatanggap sa subjek at *relativizer* na *na* at ang predikeyt adjektiv *magaling* ang sumunod sa nominativ marker na *ang*.

Umiiral din sa Biri-Waray ang mga from ng NP na nabubuo sa pamamagitan ng relatibisasyon. Sa prosesong ito, natatanggal ang predikeyt na hindi nawn at *relativizer* na *na* kung kaya sumusunod ang predikeyt na hindi nawn sa nominal marker *an*. Halimbawa sa *sinúgba an qísdaq* 'inihaw ang isda' => *an qísdaq na sinúgba* 'ang isdang inihaw' => *an sinúgba* 'ang inihaw'. Makikita na nabuo ang NP na *an sinúgba* 'ang inihaw' sa pamamagitan ng pagkatanggap ng subjek na *qísdaq* 'isda' at *relativizer* na '*na*', sumunod ang predikeyt na *sinúgba* 'inihaw' sa nominativ marker na *an* '*ang*'.

Ipinapakita sa mga halimbawa sa ibaba ang proseso ng relatibisasyon upang makabuo ng NP. Matapos maipakita ang proseso, susundan ng sentens upang maipakita ang gamit ng NP sa loob ng sentens.

Bínakal an ságin => an ságin na bínakal => an bínakal
'Binili ang saging => ang saging na binili => ang binili'

35. Ságin an bínakal ni Gina .
Nom-saging Nom.M binili Gen.M Gina
'Saging ang binili ni Gina.'

Mágayun an dáraga => an dáraga na mágayun => an mágayun
'Maganda ang dalaga => ang dalaga na maganda=> ang maganda

36. Búnakal an mágayun sin báduq.
Perf.TranV Nom.M maganda Gen.M damit.
'Bumili ang maganda ng damit.'

KONKLUSYON

Sa pagsusuri, nakita na may dalawang form ang NP sa Biri-Waray. Una, ang mga NP na binubuo ng marker (halimbawa: an bátaq 'ang bata'); pronawn (halimbawa: qá:kuq bálay 'akin bahay'); kwantifayer (halimbawa: sàyuq ná búrak 'isang bulaklak') at mga modifayer bago ang nawn (halimbawa: hátaqas ña bábayi 'matangkad na babae'). Pangalawa, from ng NP kung saan nauuna ang nawn bago ang iba pang mga konstityuwent na nagsisilbing modifayer. (halimbawa: qínaq san bátaq 'ina ng bata'; qámaq ku 'ama ko'; bábayi ña m ágayun 'babaeng maganda').

Ang kahulugan at gamit ng NP sa Biri-Waray sa loob ng sentens ay nakabatay sa kayarian nito. May mga from ang NP sa Biri-Waray na binubuo ng mga marker at nawn na kung saan ang marker ang nagpapakilala sa gamit at relasyon sa iba pang mga konstityuwent sa loob ng sentens. Halimbawa, ang common nawn na qának 'anak' ay maaaring isunod sa an 'ang', sin/san 'ng', o sa 'sa' at makabubuo ng NP na an qának 'ang anak', sin/san qának 'ng anak', o sa qának 'sa anak' na maaaring magsilbi sa iba't ibang gamit depende sa marker bilang hed ng NP. Samantala, ang proper nawn na Gina ay maaaring isunod naman sa mga marker na si, ni, at kan 'kay', at makabubuo ng mga NP na si Gina, ni Gina, at kan Gina.

Sa mga from na may posesiv pronawn naman, ang qàkuq 'akin'; qímu 'iyo'; qá:muq 'amin'; qíyu 'inyo'; qíya 'kanya'; kánira 'kanila' lamang ang may kakayahang tumayo bilang hed ng nawn sa NP. (halimbawa: qá:muq balay 'amin[g?] bahay'; qíyu tuna 'inyo lupa'; kánira qámaq 'kanila[ñ?] ama').

Nakita ang kaibahan sa istraktyur ng NP na binubuo ng genitiv pronawn na sinusundan ng nawn ng Biri-Waray sa wikang Tagalog. Nananatili sa sariling form ang pronawn sa Biri-Waray kahit sinusundan ito ng nawn. Halimbawa sa qímu (Gen.2s) + báláy (N) mabubuo ang NP na qímu báláy 'iyo [ɲ?] bahay' na nangangahulugang posesiv.

Sa istraktyur ng NP na ang hed ng nawn ay adjektiv, lumilitaw ang ligatyur na ɲa sa pagitan ng adjektiv na nagsisilbing modifayer at ng nawn na minomodify. (halimbawa: dákuq ɲa qísdaq 'malaking isda'; bátaq ɲa lálaki 'batang lalaki'; dídtu ɲa báláy 'doon na bahay').

May umiiral din na mga kwantifayer (díyu 'kunti', tànan 'lahat', búgqus 'buong', kàtuɲa 'kalahati', atbp.) sa Biri-Waray na ginagamit bilang hed ng nawn sa NP. Sa istraktyur ng NP na may hed kwantifayer, kalimitan ang paglitaw ng ligatyur na ɲa 'na' sa pagitan ng kwantifayer at nawn. (halimbawa: tànan ɲa kabàbayinɲan 'lahat ng kababihan; búgqus ɲa pàmilya 'buong pamilya').

Sa istraktyur ng NP na binubuo ng adjektiv at nawn, lumilitaw ang ligatyur na ɲa 'na' sa pagitan ng adjektiv at nawn. Pinag-uugnay ng ligatyur na ɲa ng Biri-Waray ang adjektiv (modifayer) at nawn na minomodify. Halimbawa, magáyun ɲa babáyi 'magandang babae', ang adjektiv magáyun 'maganda' ang nagsisilbing modifayer sa nawn na babáyi 'babae' sa loob ng NP. Ang NP sa form na ito ay maaaring magsilbing nominal predikeyt ng sentens. Halimbawa, Magáyun ɲa babáyi an námatay 'Magandang babae ang namatay', ang NP na magáyun ɲa babáyi 'magandang babae' ay nagsisilbing predikeyt ng subjek na an námatay 'ang namatay' sa sentens.

May mga NP rin sa Biri-Waray na nabubuo sa pamamagitan ng pagsasama ng N1 + genitiv marker na sin/san + N2. Sa paraang ito, may mga NP sa Biri-Waray na naglalahad ng kahulugang resipokal na aktor posesiv at kinship. Batay sa istraktyur na ito, ang N1 ang nagsisilbing hed at ang N2 ang nagsisilbing modifayer na minarkahan ng genitiv marker sin/san. Sa form na (N1 + Gen.M + N2) sa Biri-Waray, posesiv ang N1 bilang hed ng NP ang nagsisilbing possessed at ang N2 ang nagsisilbing posesor. Sa relasyong kinship naman, ang ang N1 ang nagtataglay ng kinship sa N2 na tinutukoy naman ng genitiv marker san/sin.

May mga form rin ng NP ang Biri-Waray na nabubuo sa pamamagitan ng relatibisasyon. Sa pamamagitan nito, nangyayari ang pagkatanggal sa nawn na minomodify ng predikeyt na hindi nawn at relativizer na at ang predikeyt na hindi nawn ang sumusunod sa nominativ marker an 'ang'. Ang mga NP sa form na ito ay maaaring magsilbi bilang predikeyt o fokus na argumento ng sentens.

- Araojo,A., & Tenedero,C. (2023) Paghinumdom at Paghihiraya: Dalumat sa Anyo ng Sintaks ng Nawn Preys sa Biri-Waray, *International Journal of Open-Access, Interdisciplinary & New Educational Discoveries of ETCOR Educational Research Center (iJOINED ETCOR)2(3)*, 46-60
- Basic Linguistic Theory: Grammatical Topics (2010) New York: Oxford University Press. (Vol. 2).
- Basic Linguistics Theory: Further Grammatical Topics (2010) New York Oxford University Press. (Vol. 3).
- Balanquit, L., (2017). A Grammar Sketch of Ninorte Samaron. MA Thesis. University of the Philippines, Diliman, Quezon City
- Bautista, M. L. S. (1977). The Noun Phrase in Tagalog-English Code Switching. *Studies in Philippine Linguistics*, Vol. 1, No. 1. *Studies in Philippine Linguistics*, 1(1), 2-16.
- Bilingguwal na Edisyon. Salin sa Filipino: Cañega at Limbo, 2013. Komisyon ng Wikang Filipino
- Blake, B., (1905). The Bisayan Dialects. *JAOS*, 26. p. 120–136.
- Buyser, F., (1938). Ang Pinulongang Binisaya. Bag-ong Kusog. XXIII:30, pp. 14, 28.
- Constantino, E., (1964). Sentence Pattern of the Ten Major Philippine Languages. University of the Philippines
- Cuenco, J.M., (1920). English-Visayan Dictionary. 2nd Edition. Cebu. Imprenta Rosario.
- Differences Between Tagalog and Bisayan. (2013) *Journal of the American Oriental Society*, Volume XXV.
- Dixon, R., M.W. (2010). Basic Linguistic Theory: Methodology (Vol. 1). New York: Oxford University Press.
- Garcia, L., (1992). Makabagong Grammar ng Filipino. Manila, Rex Printing Company, Inc.
- Gonzales, A., (1972). Pampangan: An Outline of Generative Semantic Description. Manila: Research Council, De La Salle College Kroeger, Paul R. 1991. Phrase Structure and Grammatical Relations in Tagalog. Ph. D. Dissertation, Department of Linguistics, Stanford University:
- Grammar ng Wikang Tagalog. (2013). Quezon City: Sentro ng Wikang Tagalog, Unibersidad ng Pilipinas-Diliman.
- Llamzon, T., (1969). A Subgrouping of Nine Philippine Languages. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Lobel, J., (2009). Samar-Leyte. *Concise Encyclopedia of Languages of the World*. Oxford: Elsevier.914-917.

- Malicsi, J., (2012). Pang-Ukol sa Wikang Tagalog Publication: Daluyan: Journal ng Wikang Tagalog. vol. 18 No. 1-2.
- McFarland, C.D., (1974). The Dialects of the Bicol Area. New Haven. Ph.D. Dissertation, Yale University.
- Miller, H., & Miller, J. (1991). Mamanwa Texts. Studies in Philippine Linguistics. Supplementary Series: Philippine Texts, No. 5. Summer Institute of Linguistics, Publications Dept., Box 2270 CPO, 1099 Manila, Philippines.
- Paz, C.J. (1996). The Morphology and Syntax of Tagalog Nouns and Adjectives. Quezon City: Philippine Linguistics Circle.
- Paz, et., al. 2003. Ang Pag-aaral ng Wika. The University of the Philippines Press, Diliman, Quezon City
- Reid, L.A., (1966). An Ivatan Syntax. Oceanic Linguistics, Publication No. 2
- Reid, L. A. (2002). Determiners, nouns, or what? Problems in the analysis of some commonly occurring forms in Philippine languages. *Oceanic Linguistics*, 41(2), 295-309.
- Reid, L. A, Hsiu-Chuan Liao. (2004). A Brief Syntactic Typology of Philippine Languages. University of Hawai'i.
- Relational Grammar. (1990) London: Routledge
- Romualdez, N., (1908). Bisayan Grammar and Notes on Bisayan Rhetoric and Filipino Dialectology.
- Rubrico, J.G (1977). The Languages of the Philippines. Canberra: The Australian National University.
- Santiago, A., Tiangco, N., (1991). Makabagong Balarilang Filipino. Rex Printing Company, Inc.
- Schachter, P., Otones, F., (1977). Tagalog Reference Grammar. Berkeley: University of California Press.
- Schachter, P., (1976). The Subject in Philippine Languages: Topic, Actor- Topic or None of the Above. In Li, 491 518.
- Sentence Pattern of Twenty-Six Philippine Languages. (1965) *Lingua* 15-71-124. North-Holland Publishing Co., Amsterdam
- The Deep Structures of the Philippine Languages. (1970) The Archive 2. Quezon City: Philippine Linguistics Circle.
- Wolff, J., (1967). History of the Dialect of the Camotes Islands and the spread of Cebuano Bisayan. University of Hawai'i Press.

Wolff, J., Wolff, I., (1967). *Beginning Waray-Waray*. Ithaca, New York: South East Asia Program. Cornell University.

Zorc, D.P., (1972). The western Subgroup of Bisayan. *Oceanic Linguistics*, Vol. 11, No. 2 (Winter, 1972), pp.110-139.

The Bisayan Dialects of the Philippines: Subgrouping and Reconstruction. (1975). *Pacific Linguistics*. Australian National University.

Authors retain copyright. Articles published under a Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY) International License. This license allows this work to be copied, distributed, remixed, transformed, and built upon for any purpose provided that appropriate attribution is given, a link is provided to the license, and changes made were indicated.